

ISSN 2524-2369 (Print)
ISSN 2524-2377 (Online)

ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА
LITERARY SCIENCE

УДК 821.161.3'06-9
<https://doi.org/10.29235/2524-2369-2024-69-3-230-240>

Паступіў у рэдакцыю 30.03.2023
Received 30.03.2023

Т. П. Барысюк

*Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі,
Мінск, Беларусь*

**СПЕЦЫФІКА РУБАІ Ў БЕЛАРУСКАЙ ПАЭЗІІ
КАНЦА XX – ПАЧАТКУ XXI СТ.**

Анотацыя. В ідейно-жанровом ключе проанализировано современное состояние рубаи белорусских поэтов Евгения Миклашевского, Владимира Лебедева, Галины Загурской, Веры Буландо, Игоря Прокоповича, Эдуарда Дубенецкого, Алеся Палынского, Сержа Минкевича, Олега Грушецкого, Артёма Орешонка, Ганада Чарказяна (чаргави), Рыгора Бородулина и Змитрака Морозова, а также рубаиподобные произведения Рыгора Бородулина и Змитрака Морозова (четверостишия). В произведениях названных авторов доминируют философская тематика и афористический способ высказывания. Эта восточная форма органично прижилась на белорусской почве и вызывает повышенный интерес у современных белорусских поэтов.

Ключевые слова: современная белорусская поэзия, рубаи, твердая форма стиха, рубаиподобные произведения, четверостишие, идея

Для цитирования: Барысюк, Т. П. Специфіка рубаі ў беларускай паэзіі канца XX – пачатку XXI ст. / Т. П. Барысюк // Вес. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманітар. навук. – 2024. – Т. 69, № 3. – С. 230–240. <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2024-69-3-230-240>

Tatsiana P. Barysiuk

*Center for Belarusian Culture, Language and Literature researches of the National Academy of Sciences of Belarus,
Minsk, Belarus*

**THE SPECIFICS OF RUBAI IN BELARUSIAN POETRY
END OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURY**

Abstract. In the ideological and genre key, the current state of the rubaies of Belarusian poets Yauhen Miklasheusky, Uladzimir Lebedzeu, Halina Zahurskaya, Vera Bulanda, Ihar Prakapovich, Ales' Palynsky, Eduard Dubianetsky, Serge Minskevich, Aleh Hrushetsky, Artem Arashonak, Ganad Charkazian (chargavi), Ryhor Baradulin and Zmitrok Marozau, as well as rubai-like works by Ryhor Baradulin and Zmitrok Marozau (quatrains) have been studied. The works of these authors are dominated by philosophical themes and aphoristic way of speaking. This oriental form organically took root on Belarusian soil and is of great interest to modern Belarusian poets.

Keywords: modern Belarusian poetry, rubai, solid form of verse, rubai-like works, quatrain, idea

For citation: Barysyuk T. P. The specifics of rubai in Belarusian poetry end of XX – beginning of XXI century. *Vesti Natsyonal' nai akademii navuk Belarusi. Seryia humanitarnykh navuk = Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus. Humanitarian Series*, 2024, vol. 69, no. 3, pp. 230–240 (in Belarusian). <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2024-69-3-230-240>

Уводзіны. За апошнія 35 гадоў у беларускай паэзіі набылі асаблівую папулярнасць усходнія формы (газель, туюг, рубаі, хоку, танка і інш.), што тлумачыцца тэндэнцыямі дыялогу і дыфузіі культур, а таксама ўплывам традыцый лірычнай шматжанравасці, якая бярэ пачатак ад спадчыны М. Багдановіча і Р. Крушыны. Творы ўсходніх форм у сучасных беларускіх паэтаў будзем лічыць стылізацыямі, паколькі, відавочна, адбываецца прыпадабненне да ўсходняй ментальнас-

ці з імкненнем да гармоніі з прыродай і сусветам, сузіральнасці і ўнутранай засяроджанасці, арыентацыяй на духоўнасць і містыцызм (а гэта па вялікім рахунку ўласціва і беларускай ментальнасці) і стылю з яго квяцістай метафарычнасцю і ўсходнімі вобразамі.

Асноўная частка. Рубаі як чатырохрадкоўік з рыфмоўкай *ааба* (радзей – *аааа*), часам з рэдыфам, паходзіць з краін Блізкага і Сярэдняга Усходу [1, с. 421]. Да названых спосабаў рыфмоўкі А. П. Квяткоўскі ў сваім “Паэтычным слоўніку” (1966) дадаваў *абаб* [2, с. 251]. Таксама ёсць звесткі адносна паходжання рубаі: іх вытокі бяруць пачатак “у вуснай народнай творчасці іранцаў і таджыкаў” і “ў пісьмовым выглядзе жанр існуе з IX ці X стагоддзя” [3]. Да таго ж у каментарыях да зборніка “Паэзія Усходу” (2010) доктар філалагічных навук І. С. Брагінскі (1905–1989) канкрэтызаваў, што гэтыя чатырохрадкоўі змяшчаюць 11–13 складоў, “напісаных своеасаблівым метрамі” [4, с. 605], а менавіта арузам, заснаваным на чаргаванні доўгіх і кароткіх складоў (гэта якасць страчваецца пры перакладзе на еўрапейскія мовы: паводле ўсталяванай традыцыі іх перакладаюць пяцістопным ямбама) [3; 5]. А. П. Садохін у навучальным дапаможніку “Культуралогія” (2007) слухна называе рубаі «вершаваным афарызмам з чатырох радкоў. Першыя два радкі змяшчаюць экспазіцыю, трэці – выснову і ўжо апошні – уласна “лятучыя словы”» [6, с. 410]. Больш ёмістай, з праекцыяй на чалавечае быццё, нам падаецца фармулёўка гэтага жанру І. С. Брагінскім і Д. С. Камісаравым у кнізе “Персідская літаратура” (1963). Аўтары ў гэтым выданні называюць рубаі “своеасаблівай мініяцюрай: цэлым жыццём, вялікім чалавечым перажываннем, уключаным у чатыры радкі” [7, с. 33]. Яны адзначаюць наступную логіку разгортвання выказвання ў ім: у першых двух радках – уводзіны ў тэму, у трэцім – “паўза недагаворанасці, няяснасці”, унясенне новага, інтрыгі, у чацвёртым – завяршэнне тэмы, тлумачэнне выказвання [7, с. 33–34].

Цікава, што і туюг – чатырохрадкоўік з такой самай, як і ў рубаі, рыфмоўкай *ааба*, толькі туюг мае рыфмы-амонімы [1, с. 441]. Акрамя таго, іх адрозненне заключаецца яшчэ і ў іх прыналежнасці да “высокіх” і “нізкіх” жанраў, да філасофскай афарыстычнай (рубаі) і гульнівай каламбурнай лірыкі (туюг). Таму невыпадкова В. П. Рагойша ў другой частцы вучэбнага дапаможніка “Уводзіны ў літаратуразнаўства” (2012) называе туюг разнавіднасцю рубаі [8, с. 155]. Да рубай і туюга мае падабенства і айрэн – чатырохрадкоўік са спосабам рыфмоўкі радкоў *аааа*. Існуе меркаванне М. А. Дваранкова, што “рубаі пра каханне можа быць разгорнута ў газель” [9, с. 48]. Мы таксама дапускаем такую магчымасць. Вядомы рубаі паэтаў Рудакі (858–941), Умара Хаяма (1048–1131), Алішэра Наваі (1441–1501), Мехсеці Гянджэві (прыкладна 1089 – сярэдзіна XII ст.), Хакані (Хагані Шырвані, 1120–1199), Насімі (1369–1417), Хейран-Ханум (1790–1848), Ханзалы Бадгісі (каля 850 г. н. э.), Саадзі (1213–1293), Хафіза Шыразі (1325–1390) і Захіра-ад-дзін Мухамада Бабура (1483–1530).

Так склалася, што творчасць Умара Хаяма нашы суайчыннікі палюбілі найбольш, у тым ліку дзякуючы іх перастварэнням на родную мову. Так, існуюць кнігі “Рубаі” (1989) і “Выбраныя рубаі” (2016) гэтага аўтара ў перакладзе Р. Барадуліна на беларускую мову [10–11], кніга “Выбраныя старонкі” (2022) у перакладзе Р. Барадуліна, В. Шніпа і Г. Аўласенкі [12] і асобныя вершы ў перакладзе В. Шніпа ў газеце “Літаратура і мастацтва” за 2021 г. [13]. Таксама вершы такой формы пісалі М. Багдановіч (“персідскія” (песні. – Т. Б.)) [14, с. 396], М. Танк (адычны верш “На радзіме Абая” (1954) рубайчнай штрафой) [15, с. 10–11], Р. Барадулін (рубайчны ўступ пад назвай “Прапанова Гераніма” да паэмы “Неба тваіх вачэй” (1966)) [16, с. 104], М. Лужанін (верш “Пад цымбалы” (1968) рубайчнай штрафой) [17, с. 90], Я. Янішчыц у кнізе “Дзень вечаровы” (1974) [18, с. 47–48] і Я. Крупенька (сатырычныя рубаі) у кнізе “Юбілейныя бліны” (1984) [19, с. 46–47]. Гэтую форму ў беларускай паэзіі вывучала Т. М. Федарцова ў артыкуле “Асваенне беларускай версіфікацыяй цвёрдых вершаваных формаў: рубаі” [20, с. 101–106], але даследчыца мала ўвагі звярнула на сучасны перыяд існавання гэтага жанру, хіба што назваўшы Я. Янішчыц і В. Буланда і працытаваўшы адно рубай Я. Міклашэўскага. Гэтую цвёрдую форму аналізавала таксама І. М. Гоўзіч (Мішчанчук) у артыкуле “Усходняя вершаваная форма рубай ў творчасці М. Багдановіча і паэзіі другой паловы XX стагоддзя”, з сучасных аўтараў звярнуўшы ўвагу на творы Р. Барадуліна, Я. Міклашэўскага і В. Буланда [21, с. 100–104].

Сучасная беларуская паэзія мае даўнія традыцыі філасофскай лірыкі. Таму многія аўтары звярнулі ўвагу на рубай як на цвёрдую форму, здольную адлюстравать мудрасць у афарыстыч-

ных чатырохрадковіках. Так, у рубаі Я. Міклашэўскага заўважаем ідэю непазбежнасці за злыя ўчынкі супрацьлеглых наступстваў – ад людзей (бумеранга) і ад літасцівага Бога (спрыяння):

Калі на зло ты мне адкажаш злом –
Мы будзем звязаны з табой адным вузлом.
Ды Божы дух, наведаўшы мой дом,
На зло маё мне адказаў добром [22, с. 206].

У Я. Міклашэўскага ёсць таксама гумарыстычны верш, напісаны рубаічнай страфой, дзе яго лірычны герой прызнаецца, што любіць творчасць Умара Хаяма, у прыватнасці, любоўную і вінную (апошняя мае дачыненне да жанру хамрыят) тэматыку яго рубаі:

Што я ў таварыстве цвярозых раблю?
Чытаю – Амара Хаяма люблю.
Адно рубаі прачытаю ў Хаяма –
Здаецца, сабе я гарэлкі налью.
Калі ж прачытаю паўсотні падрад –
Гатовы свой розум аддаць у заклад.
Ды, так і не выпіўшы гэтую чарку,
Нібыта да гурай, бягу да дзяўчат.
Дзяўчаты вясёлай кампаніяй п'юць.
Заходжу – мне чарку хутчэй падаюць.
І хоць не чытаюць Амара Хаяма,
А поўны кілішак заўсёды нальюць [22, с. 203].

Вобразы гурай з гэтага верша адсылаюць нас да ўсходняй паэтыкі. Ідэя часовасці чалавечага быцця ў гэтым свеце выказваецца ў рубаі І. Пракаповіча:

Мы гуляем на пляжы ля самай вады,
На пяску пакідаем адбіткі-сляды.
І зусім не жадаем падумаць пра тое,
Што калісьці вада іх сатрэ назаўжды [23, с. 75].

Гаворачы пра ўнутраны свет чалавека як пра адлюстраванне знешняга, аўтар перажывае, што змрочнага там больш, чым светлага, амаральнага («чорны попел святых камяніц» (як занядбанне рэлігійных будынкаў і рэлігіі ўвогуле? – Т. Б.)) больш, чым высокамаральнага («блакітнае неба»):

Нашы душы – люстэркі празрыстых крыніц,
Увесь свет адбіваецца ў іх да драбніц.
Ўсё радзей там бывае блакітнае неба,
Ўсё часцей – чорны попел святых камяніц [23, с. 75].

У кнізе В. Буланда «Мне не жыць без цябе» (1997) змешчаны два інтымныя рубаі:

Квітнеў бы луг і вечны сад,
Калі б вясельны наш абрад
Злучыў пярсцёнкамі даўно.
О, каб не наш з табой разлад! [24, с. 9].

Калі пасмелі мне зманіць,
Не трэба клянчыць і маліць,
Мяне прасіць аб літасці,
Да шлюбу толькі каб схіліць [24, с. 10].

У гэтых вершах выяўлены ідэі неабходнасці паразумення і кампрамісу ў пары, умення мірыцца, а таксама праўдзівасці, асабліва ў той час, калі абое прыходзяць да думкі аб стварэнні сям'і. У творы пазнейшага часу паэтэса сцвярджае ідэю шчасцядайнасці міласці:

Якое шчасце зноў кахаць,
З усмешкай ранак сустракаць.
Дай, Божа, больш ашчадна
Ў каханні моцным вырастаць («Вершаў формы цвёрдыя»).

В. Буланда акрэслівае сваё маральна-этычнае крэда з акцэнтацыяй на станоўчых рысах характару чалавека ў яго стасунках з іншымі:

Няхай абыдзе бокам знатнасць,
Ды запануе ў лёсе здатнасць,
У гутарках, сустрэчах, думках
Тактоўнасць, шчырасць, акуратнасць («Вершаў формы цвёрдыя»).

У рэчышчы гэтых устаноўках знаходзіцца паважаная паэтэсай ідэя шчырага сяброўства:

Сяброўства, вернасць – як крышталь,
(Не запрашэнне вас на балъ,
Дзе ўсё святочна, ды імгненна),
Дарожшае за ўсё – амаль («Вершаў формы цвёрдыя»).

В. Буланда выказвае ідэю шчырых, радасных, мірных і прабачальных стасункаў з членамі свайго роду:

Жадаю вам радавацца,
Ні перад кім не апраўдвацца,
Хіба што перад роднымі
Укленчыць і... раскайвацца («Вершаў формы цвёрдыя»).

Лірычнай гераіні вяртацца ў родны дом вельмі прыемна. В. Буланда да наступнага рубаі ўзяла эпіграф з народнага “Пойдзем, госцейкі, дадому – / Паелі конікі салому”. Таму адпаведна рубаі з эпіграфам тэматычна перагукаюцца:

Мне прыязджаць заўжды дадому –
Палёгка пасля доўгай стомы,
І шчасце – быць ажно датуль,
Пакуль не знішчыць конь салому («Вершаў формы цвёрдыя»).

Заўважым, што паколькі рубаі – верш малой формы, то звычайна да іх эпіграфы не бяруць. Але аўтар вырашыла паказаць сваё наслідаванне фальклорнаму твору, што яна ментальна адштурхоўвалася менавіта ад яго ў сваім натхненні.

Лірычны герой А. Арашонка ў рубаі “Персідскаму мудрацу” раіць апошняму наступнае:

Калі прачнешся ты з жанчынай на світанні,
Душою з ёй, рукою на Каране,
Ты адкупі свой грэх рубінавым віном
Ці ранішнім намазам, мусульманін [25].

Вобразы Карана, намаза, мусульманіна і згаданне імя Умара Хаяма адсылаюць нас да ўсходняй паэтыкі. Ідэю выкупіць сексуальны грэх віном у кантэксце арабскай паэтыкі не трэба ўспрымаць літаральна, бо віно там сімвалізуе асалоду ад спасціжэння іспіны. У стасунках з каханым чалавекам на ўсіх узроўнях (душы, розуму, цела), безумоўна, адкрываецца адпаведная кітайскай філасофіі ідэя еднасці жаночага і мужчынскага, інь і ян як узаемадзеянне супрацьлегласцей: цвёрдага і мяккага, цемры і святла, ночы і дня, поўні і сонца, зямлі і неба. Згодна з вучэннем Даа, усё мяняецца, супрацьлегласці дапаўняюць адно другое, і выніковай мэтай чалавечага існавання з’яўляюцца баланс і гармонія супрацьлегласцей [26]. Дапускаем, што ў мусульманскай рэлігіі (да якой адсылае верш) сексуальная сувязь з жанчынай (возьмем этычна станоўчы варыянт – з жонкай) магла лічыцца грахам, бо ў тыя хвіліны мужчына забываўся пра існаванне Бога. Акрамя таго, у мусульманскай сям’і мужчына меў статус галоўнага, а ацэнка значэння жанчыны ў ёй была несправядліва прыніжанай, таму і стасункі з такой асобай у вершы маглі мець абясцэньваючы характар.

Полацкая паэтэса і мастачка Г. Загурская ў сваім рубаі сцвярджае ідэю неабходнасці самапазнання як самага галоўнага, што павінен зразумець чалавек пра свет і людзей:

Мы адвечныя вучні ў імгненным жыцці:
Хочам тайны Сусвету адкрыць і дайці
У спазнаннях сваіх да высокага Неба...
Зразумець бы сябе – да сябе дабрысці («Рубаі»).

Гэтым паэтычным выказваннем аўтар як быццам згаджаецца з крэда Сакрата “спазнай сябе”, праз якое, як праз мікракосм, чалавек спасцігае і навакольны свет, і макракосм.

Лірычная гераіня Г. Загурскай бачыць, што і ў сталым веку ёсць свае плюсы:

Аб юнацтве прабегшым сумуем парой,
Аб мінуўшых гадах думак кружыцца рой,
І ўсё ж нам лагадней, што трывогі юнацтва
Незваротна сышлі. Ёсць развагі спакой («Рубаі»).

І тым не менш ёй прыемна ўспамінаць пра квяцістае юнацтва і непрыемна – пра завяданне па аналогіі са светам раслін:

Прыцягальная кожная кветка для нас,
Нібы ў кожнай стаіўся задумліва час.
За нядоўгім цвіценнем ідзе завяданне.
Напамінам аб тым рдзеюць кветкі для нас? («Рубаі»).

Лірычная гераіня Г. Загурскай у сваіх роздумах вяртаецца да хамрыяту – традыцыі пісаць у вершах пра віно. І яна разумее небяспеку дэградаваць для аматараў многа і часта спажываць гэты напой:

Хоць мудрэц і сказаў, што ўвесь сэнс у віне,
Не губляў ён свой розум у чарцы на дне –
Бо інакш не да жартаў было б выпівоху...
Дык хай жарт мудраца нас усіх абміне («Рубаі»).

Ствараецца ўражанне, што аўтар успрыняла віно ў вершах усходніх творцаў літаральна, без уліку ўжо вышэй намі згаданай усходняй паэтычнай метафары “віно як сродак паказаць ап’яненне ад спазнання ісціны”.

Э. Дубянецкі ў рубаі “Не згубі...” выказвае ідэю неабходнасці зберагчы сваю маральна-этычную чысціню, захаваць сумленне чыстым, а таксама вытрымаць усе выпрабаванні злыбедамі, маной, каб дасягнуць вышынь самаздзяйснення:

О, не згубі сваёй душы
Ў віхуры зла, сярод маны!
А вытрымаеш ўсе напасці,
І вось ён – пік жыцця гары... [27, с. 99].

Наяўнасць чатырох радкоў у творы, схемы рыфмоўкі радкоў *ааба* (пры тым, аднак, што рыфма недакладная) і філасофскага зместу – усё гэта адпавядае патрабаванням цвёрдай формы рубаі.

У якасці прыкладу рубаі з падобным да туюга спосабам рыфмоўкі *ааба* прывядзём “Рубаі да зямлі” С. Мінкевіча: “Жывём тут, цяпер... што было?.. а што будзе пасля? / Расліны ўставалі, а на іх запаўзала і тля, / Яе мурашы пасвяць, дояць, і што з той раслінай? / Стварэнне стварэнню – стварэнне, сцвярджае Зямля” [28, с. 156]. У вершы выказваецца ідэя эвалюцыі жывых істот на нашай планеце. Варта заўважыць, што С. Мінкевіч пісаў таксама і туюгі.

У кнізе “Несціханае рэха” (2013) У. Лебедзева чытачы могуць азнаёміцца з яго нізкай з 12 філасофскіх рубаі. Першае ж рубаі задае светапоглядную заглыбленасць у лёс чалавека, чаму ён менавіта такі, а не іншы:

Пад Сонцам высокім і Месяцам
Зямное жыццё наша месціцца,
А тое, што ў ім адбываецца,
Па-рознаму лёсамі дзейсніцца [29, с. 17].

Таксама гэтым аўтарам выказваюцца ідэі непазбежнасці выканання пасільнай індывідуальнай місіі (“Свой лёс акрэсліваць пачні ўжо змалку...”), сэнсу жыцця – у працы ці ва ўцехах (“Як сэнс жыцця ўсё ж трэба разумець...”), пошуку сябе праз заглыбленне ва ўнутраны свет (“Сябе ў самім сабе шукай...”), няведання тэрміну жыцця – каб цаніць усе свае дні (“Ніхто не ведае таго...”), неабходнасці выдаткоўваць час на важныя справы, а не на дробязі (“Пражыты дзень нічым не кампенсуеш...”), каб пакінуць індывідуальны след (“Шкадуў не час, які знікае...”),

бо час незваротны (“І гэты дзень паціху сыдзе ў вечнасць...”), таму трэба жыць, не зважаючы на гора (“Ні дні трагедыі, ні адчаю...”), адчуваючы прыгажосць існага (“Калі яшчэ можаш зрабіць хоць бы крок...”) і з мэтай не згубіць важнага ды пакінуць вялікую спадчыну сыну (“Як прыйдзе час жыцця падводзіць вынік...”).

А. Палынскі толькі нядаўна стаў пісаць рубаі. У першым з іх яго лірычны герой выказвае даніну павагі найславетнаму майстру рубаі Умару Хаяму і любімым яго тэмам (віно і жанчыны), якія атрымаліся блізкімі сучаснаму беларускаму аўтару як звычайнаму мужчыне:

Няхай даруе мне святая Марыям!
Вядома, я ня ёсць Амар Хаям –
Але віна, жанчын і ночы слодыч
Я, бачыць Пан, нікому не аддам [30].

Вобраз святой Марыям адсылае нас да ўсходняй паэтыкі. У другім рубаі лірычны герой А. Палынскага перажывае з-за кароткачасовасці чалавечага жыцця, але суцяшае яго сустрэча перад смерцю з Богам:

Наш век кароткі. Бога – вечны век.
Сон не кранае стомленых павек,
Калі ж надыйдзе час заплюшчыць вочы –
Сам-насам стане з Богам чалавек [30].

А. Грушэцкі стварыў купальскія газель, рубаі, хоку і танка. Гэта ўнікальны феномен, бо ў названых тэкстах ён аб’ядноўвае ўсходнія формы з беларускім нацыянальным зместам, а менавіта з купальскімі народнымі традыцыямі. Жанчына, лірычны персанаж яго рубаі, з дапамогай вядомага рытуалу спрабуе прыцягнуць да сябе каханага мужчыну: “Цёмная ночка, дзе мой паночак? / З кветак прыгожых спляла я вяночак. / Кіну вянок я ў хуткую рэчку, / Хай прыплыве ён у рукі дружочку” (з архіва Т. П. Барысюк).

Звернем увагу на больш рэдкі варыянт рубаі – са спосабам рыфмоўкі радкоў *абаб*, які дазваляецца ў “Паэтычным слоўніку” А. П. Квяткоўскага [2, с. 251] і прысутнічае ў творчасці Г. Чарказяна, З. Марозава і Р. Барадуліна, а таксама на рубаіпадобныя (паводле нашага жанравызначэння) чатырохрадковікі афарыстычнага гучання без рыфмы, г. зн. белыя вершы, якія можна сустрэць у З. Марозава і Р. Барадуліна. Мы іх называем рубаіпадобнымі, бо рубаі як цвёрдая форма верша не дапускае варыянтаў без рыфмы ўвогуле.

У канцы 2021 г. пайшоў з жыцця вядомы беларускі паэт і празаік курдскага паходжання Г. Чарказян, які пісаў на курдскай, армянскай і рускай мовах. З’яднаць лёс з нашай краінай яму дапамагло каханне: у 1973 г., ажаніўшыся з беларускай, паэт пераехаў у Мінск. Аўтару артыкула як жанролагу было цікава назіраць за публікацыямі ў “ЛіМе” і “Полымі” яго цвёрдай формы верша-чатырохрадковіка – чаргаві (што перакладаецца з курдскай мовы як “чатыры крокі”), які характарызуецца філасофскім зместам, перакрываваным спосабам рыфмоўкі радкоў, схемай іх рыфмоўкі – *абаб*. Мы заўважылі падабенства чаргаві да рубаі (чатырохрадковікі, у абодвух заключаны філасофскі афарыстычны змест), тым больш што спосаб рыфмоўкі радкоў *абаб* у “Паэтычным слоўніку” А. П. Квяткоўскага [2, с. 251] для рубаі дазваляецца. Трэба заўважыць, што творы Г. Чарказяна паводле іх ідэйна-вобразнага напайнення не саступаюць лепшым узорам рубаі.

У чаргаві Г. Чарказяна хочацца асабліва адзначыць мудрасць яго лірычнага героя. Асацыятыўна згадваецца як бахцінская “памяць жанру” (тут “памяць чатырохрадковіка”) мудрасць рубаі паэтаў Умара Хаяма і Насімі. Невыпадкова, відаць, залацінкі светапоглядных высноў адліваліся і адліваюцца ў сціслую мінімалісцкую форму чатырохрадковіка. На сённяшні дзень многія паэтычныя формы маюць тэндэнцыю да мінімалізму. Паколькі ў XXI ст. час імклівы, то вялікія па аб’ёме творы, як лічаць многія літаратуразнаўцы, не будуць карыстацца шырокім попытам у сучасным грамадстве. Таму, відаць, невыпадкова вялікая папулярнасць і хоку ў сучаснай беларускай паэзіі. Чаргаві Г. Чарказяна напоўнены мудрасцю, любоўю і святлом. Можна зрабіць выснову, што чаргаві гэтага пісьменніка – гэта рубаі з адметнай аўтарскай назвай, гэта цвёрдая форма верша-чатырохрадковіка са спосабам рыфмоўкі радкоў *абаб*, якая належыць

да філасофскай, інтымнай, пейзажнай і грамадзянскай лірыкі, прычым апошняя часам у гэтага паэта мае сатырычную скіраванасць.

У якасці прыкладу філасофскага чаргаві прывядзём наступны твор Г. Чарказяна:

Спірае час куміраў і краіны.
Вада шліфуе крушні бакавіны.
Ды трох няшчасцяў не жадаю мець –
Дзяцей няўдзячных, старасці і смерць [31, с. 102].

У гэтых радках выказваецца ідэя хуткапыннасці жыцця і жадання пазбегнуць абясцэньвання з боку дзяцей, у якіх укладзена так шмат сіл і клопатаў. Прыкладам сатырычнага чаргаві гэтага аўтара можа быць наступны твор:

На злодзею, кажуць, і шапка гарыць.
З народзін пароўну нам дадзена.
Багаты не хоча аб тым гаварыць,
Хоць знае, ў каго што ўкрадзена [31, с. 111].

Тут выказваецца выкрывальная ідэя неабходнасці жыць па сваіх сродках, не адбіраючы несправядлівым чынам чужыя рэчы і даброты.

Да рубаі з рэдкім спосабам рыфмоўкі радкоў абаб можна аднесці і філасофскія рубаі Р. Барадуліна. Напрыклад, ідэя маладосці душы, нягледзячы на ўзрост чалавека, існуе ў наступным яго творы:

Сама сябе гадуе трывога.
Голад недаядае.
У жыцці ператомленага, сівога
Душа – маладая [32, с. 11].

Акрамя таго, яго ідэя неабходнасці нараджэння і выхавання дзяцей у імя аптымістычнай будучыні выказваецца ў наступным творы:

За нястомнасць і ўсяжэрнасць тлену
Спраўна аддае жыццё падаткі.
Рупцеся, старэйшыя, пра змену,
Каб было каму кусаць за пяткі! [33, с. 455].

Ёсць у Р. Барадуліна і рубаіпадобныя, без рыфмы, пейзажныя чатырохрадкоўкі:

Прасвечваецца наскрозь.
Вісіць уніз галавой.
І плача слязьмі сцюдзёнымі
Свечка ледзяша... [34, с. 6].

І яшчэ:

Па далані ліста
Варожыць восень,
Ці доўга дрэву
Раскашавацца... [35, с. 12].

У наступным грамадзянскім рубаіпадобным без рыфмы чатырохрадкоўіку Р. Барадулін выказвае ідэю неабходнасці ўдзячнай памяці пра маці:

Ты пад сэрцам насіла мяне,
А цяпер
Я нашу цябе ў сэрцы,
Мама [33, с. 481].

Такім чынам, рубаі і рубаіпадобныя творы Р. Барадуліна пераважна філасофскія, пейзажныя і грамадзянскія.

З рэдкім спосабам рыфмоўкі радкоў *абаб* ёсць філасофскія, афарыстычныя рубаі ў кнізе З. Марозава «І жаўранка накцюрн у паднябесці» (2021). У адным з іх ён асэнсоўвае ідэю трагічнасці смерці, асабліва, калі гэты найблізкі чалавек – маці:

Жыццё – як сон,
Прыходзіць мама ў сне:
«Сыночак, я з табой.
А як ты без мяне?» [36, с. 46].

Да нябёс адляцела,
Тут няма спарыша...
На зямлі яе цела,
А на небе – душа («Саракавіны») [36, с. 46].

Ідэя душэўнага яднання з начным зорным небам увасоблена ў рубаіпадобным, без рыфмы, творы гэтага паэта:

Калі бацькоўская вёска
Патанае ў начной цемрадзі,
Я шукаю ў зорным небе
Прытулак для сваёй бяссоннай душы [36, с. 127].

У наступным рубаі са спосабам рыфмоўкі радкоў *абаб* лірычны герой асуджае жанчын, якія забіваюць дзяцей у сваім чэраве, а пасля пакутуюць у спозненых шкадаваннях:

Дзіцяці яна не хацела,
Якое жыло пад сэрцам...
Моліцца грэшнае цела
Над спруцяным цельцам [36, с. 137].

Вобраз квітнеючай бульбы шчымліва нагадвае лірычнаму герою дзяцінства, якое адышло ў далёкае мінулае:

Бульба цвіце. Вочкі кветак блакітных,
Чысцютка, як у малых дзяцей,
Абуджаюць у сэрцы ўспаміны
Пра маё бульбяное дзяцінства («Бульба цвіце») [36, с. 145].

Гэта пейзажна-грамадзянскі рубаіпадобны твор без рыфмы. Вобраз блакітных дзіцячых вачэй алюзійна адсылае нас да вобразаў беларусаў, для якіх такі колер вачэй характэрны. Зусім невялікая колькасць чатырохрадкоўікаў З. Марозава прысвечана тэме кахання. Працывуем адзін з яго рубаі са спосабам рыфмоўкі радкоў *абаб*:

Я быў заўсёды закаханы,
Таму радок мой быў жывым.
І вобраз пушкінскай Таццяны
Адбіўся ў вобразе тваім [36, с. 146].

Як вядома, Таццяна – імя жонкі паэта. Акрамя таго, у кантэксце гэтага твора вобраз пушкінскай Таццяны можа ўспрымацца як сімвал усходнеславянскай высакароднай жанчыны. З. Марозаў перакананы, што ўсё ў жыцці чалавека павінна быць напоўнена любоўю. Ёю павінна быць прасякнута праца, тым больш калі яна – паэтычная:

Не пабудуеш хату без любові,
Аблогу без любові не ўзарэш...
Калі няма любові ў зычным слове,
Аб сэрцы разаб'ецца мёртвы верш [36, с. 176].

Гэта верш аналізуемай намі цвёрдай формы са спосабам рыфмоўкі радкоў *абаб*.

Як бачым, рубаі і рубаіпадобныя па змесце чатырохрадкоўікі З. Марозава пераважна філасофскія, часам сустракаюцца пейзажныя і інтымныя, часам яны закранаюць сацыяльныя праблемы.

Высновы. Сучасныя беларускія паэты звяртаюцца да цвёрдай формы ў рубаі з прычыны таго, што філасофскі склад мыслення і імкненне спасцігнуць экзатычны свет Усходу ўласцівыя як самім айчынным творцам, так і беларускай ментальнасці ў цэлым. Аўтарам артыкула заўважана, што такія жанры не з'яўляюцца ў спадчыне аналізуемых аўтараў дамінантнымі; хутчэй,

мастакі слова хацелі паспрабаваць свае сілы ў новай, усходняй цвёрдай форме верша, каб яшчэ раз пераканацца ў сваім выдатным версіфікатарскім майстэрстве.

Сучасныя беларускія рубаі можна лічыць стылізацыямі адпаведнага ўсходняга жанру, а таксама ўсходняга стылю з яго квяцістымі тропамі (метафары, эпітэты, параўнанні) і традыцыйнымі ўсходнімі вобразамі гурыі, Карана, намаза, мусульманіна, святой Марыям. Пра прысутнасць айчыннай ментальнасці ў некаторых сучасных беларускіх рубаі (З. Марозава) сведчаць вобразы квітнеючай бульбы і падобныя на гэтыя кветкі блакітныя вочы нашага народа. У творах гэтага жанру пераважае філасофская тэматыка, афарыстычнасць выказвання, дэманструецца мінімалізм формы, які адпавядае тэмпарытму звышмклівага XXI стагоддзя. У сучасных беларускіх творах патрабаванні да рубаі як цвёрдай формы верша захоўваюцца, што можа быць патлумачана імкненнем аўтараў да захавання чысціні жанру. Таму структурна-кампазіцыйнай, страфічнай эвалюцыі формы не назіраецца. Эвалюцыі зместу таксама няма: застаюцца мудрыя развагі аб жыцці і афарыстычнасць; па-ранейшаму ёсць філасофскія, грамадзянскія, пейзажныя, інтымныя рубаі, як і ў Умара Хаяма. Паколькі, як было адзначана вышэй, гэты жанр у аналізуемых паэтаў не дамінантны (за выключэннем хіба што Г. Чарказяна з яго чаргаві) і яны толькі хацелі, засвоіўшы новы жанр у сваёй творчасці, даказаць сваё версіфікатарскае майстэрства, немэтазгодна казаць пра эвалюцыю рубаі ў канцы 1990 – пачатку 2000-х гг. у параўнанні з рубаі ў 2010–2020-х гг. А. Палынскі толькі ў сакавіку 2023 г. упершыню напісаў два рубаі – і толькі таму, што ён апошні з напісаўшых у гэтай форме, у яго павінна быць эвалюцыя ў параўнанні з І. Пракаповічам, надрукаваўшым свае два рубаі ў 1992 г., ці з Я. Міклашэўскім, надрукаваўшым свае два рубаі ў 2000 г.? Наўрад ці. Не абавязкова пазнейшае па часе больш прагрэсіўнае, наватарскае або дасканалае, чым у папярэднікаў – так спрошчана ўспрымаюць катэгорыю “эвалюцыі” толькі некаторыя абывацелі. Бо звычайна бывае наследаванне жанрава-страфічнай традыцыі з унясеннем творчай індывідуальнасці і нацыянальнай ментальнасці аўтара.

Як і ў вершах любых іншых форм, у сучасных рубаі і ў вершах, напісаных рубаічнай страфой, захоўваецца творчая індывідуальнасць паэтаў, адлюстроўваецца іх унутраны свет, адметныя светапогляд і светаўспрыманне. Спецыфіка сучасных беларускіх рубаі заключаецца ў тым, што ў іх адбываюцца родная этнанацыянальная ментальнасць і айчынныя рэаліі (прырода і культура). З прааналізаваных твораў апошняе найбольш ярка выявілася ў рубаі А. Грушэцкага, у творы “Мне прыязджаць заўжды дадому...” В. Буланда (беларуская паэтыка, блізкая да фальклорнай) і ў вершы “Бульба цвіце. Вочкі кветак блакітных...” З. Марозава (беларуская прырода, а менавіта кветкі бульбы і выяўленыя праз параўнанне з імі вобразы малых блакітнавокіх беларусаў).

На сённяшні дзень многія лірычныя формы выходзяць за свае жанрава-фармальныя межы, уваходзячы ў сінтэтычныя адзінствы з іншымі жанрамі, тым самым утвараючы гібрыдныя формы ў рамках працэсаў жанравай дыфузіі, спрыяючы жанраваму абнаўленню і развіццю. Пакуль што аўтарам не выяўлены прыклады падобнага міжжанравага сінтэзу (жанравай дыфузіі) з рубаі, але ён не адмаўляе такой патэнцыяльнай магчымасці для гэтай цвёрдай формы верша ў далейшым. Цвёрдая форма рубаі ў сучаснай беларускай паэзіі з’яўляецца настолькі запатрабаванай і прыцягальнай, што з’явіліся філасофскія рубаіпадобныя творы без рыфмы – чатырохрадковікі Р. Барадуліна і З. Марозава. Мяркуемыя ў далейшым сінтэтычныя адзінствы з рубаі і новыя рубаіпадобныя формы будуць спрыяць развіццю існуючай сістэмы жанраў.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Рагойша, В. П. Верш. Паэзія: энцыкл. давед. / В. П. Рагойша. – Мінск: Беларус. Энцыкл., 2020. – 471 с.
2. Квятковский, А. П. Поэтический словарь / А. П. Квятковский. – М.: Совет. энцикл., 1966. – 375 с.
3. Рубаи [Электронный ресурс] // Википедия. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D1%83%D0%B1%D0%B0%D0%B8>. – Дата доступа: 22.12.2022.
4. Поэзия Востока: [сборник / пер. с фарси С. Липкина и др.]. – М.: Слово / Slovo, 2010. – 645 с. – (Библиотека зарубежной классики; 5).
5. Губайдулина, С. А. «Рубайят» [Электронный ресурс] / С. А. Губайдулина // Музыкальные сезоны. – Режим доступа: <https://musicseasons.org/sofiya-asgatorovna-gubajdulina-rubajyat/>. – Дата доступа: 20.12.2022.
6. Садохин, А. П. Культурология: теория и история культуры: учеб. пособие / А. П. Садохин. – М.: Эксмо, 2007. – 623 с. – (Образовательный стандарт XXI).

7. Брагинский, И. Персидская литература: крат. очерк / И. Брагинский, Д. Комиссаров. – М.: Изд-во вост. лит., 1963. – 213 с. – (Литература Востока / Акад. наук СССР, Ин-т народов Азии).
8. Рагойша, В. П. Уводзіны ў літаратуразнаўства: вучэб. дапам.: у 2 ч. / В. П. Рагойша, М. П. Кенька, Т. А. Марозава; пад рэд. В. П. Рагойшы. – Мінск: БДУ, 2012. – Ч. 2: Паэтыка. Тэорыя літаратуразнаўчага працэсу. – 239 с. – (Класічнае ўніверсітэцкае выданне).
9. Дворянков, Н. А. Строфика поэзии пашто / Н. А. Дворянков // Проблемы восточного стихосложения: сб. ст. / АН СССР, Ин-т востоковедения; редкол.: И. С. Брагинский [и др.]. – М., 1973. – С. 25–59.
10. Хаям, А. Рубаі / А. Хаям; пер. з фарсі-кабулі Р. Барадулін; [уклад. і даслоўнікі В. Я. Чамбарысава]. – Мінск: Маст. літ., 1989. – 94 с.
11. Хаям, У. Выбраныя рубаі / У. Хаям; пер. з фарсі-кабулі Р. Барадуліна. – Мінск: Зміцер Колас, 2016. – 88 с. – (Паэты планеты).
12. Хаям, А. Выбраныя старонкі / А. Хаям; [пер. Р. Барадуліна, В. Шніпа, Г. Аўласенкі]. – Мінск: Звязда, 2022. – 287 с.
13. Хаям, А. «Свет у табе, вакол цябе нічога»: [рубаі] / А. Хаям; пер. В. Шніп // Літ. і мастацтва. – 2021. – 21 мая (№ 20). – С. 10.
14. Багдановіч, М. Поўны збор твораў: у 3 т. / М. Багдановіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1991. – Т. 1: Вершы, паэмы, пераклады, наследаванні, чарнавыя накіды – 752 с.
15. Танк, М. Збор твораў: у 13 т. / М. Танк. – Мінск: Беларус. навука, 2008. – Т. 5. – 454 с.
16. Барадулін, Р. Збор твораў: у 5 т. / Р. Барадулін. – Мінск: Маст. літ., 1999. – Т. 3: Паэмы. Вершы. – 335 с.
17. Лужанін, М. Збор твораў: у 4 т. / М. Лужанін. – Мінск: Маст. літ., 1981. – Т. 3: Падарожныя нізкі; Вершы 1966–1973; Як нараджаўся новы свет; Рэпартаж з рубцом на сэрцы. – 511 с.
18. Янішчыц, Я. Дзень вечаровы: лірыка / Я. Янішчыц. – Мінск: Маст. літ., 1974. – 78 с.
19. Крупенька, Я. Юбілейныя бліны: гумар і сатыра / Я. Крупенька. – Мінск: Маст. літ., 1984. – 55 с.
20. Федарцова, Т. М. Асваенне беларускай версіфікацый і цвёрдых вершаваных формаў: рубаі / Т. М. Федарцова // Міжнародныя Шамякінскія чытанні «Пісьменнік – Асоба – Час»: матэрыялы II Міжнар. навуц.-практ. канф., Мазыр, 20–21 кастр. 2011 г. / Мазыр. дзярж. пед. ун-т; [рэдкал.: А. У. Сузько (адк. рэд.) і інш.]. – Мазыр, 2011. – С. 101–106.
21. Гоўзіч, І. М. Усходняя вершаваная форма рубаі ў творчасці М. Багдановіча і паэзіі другой паловы XX стагоддзя / І. М. Гоўзіч // Творчасць Максіма Багдановіча ў кантэксце сусветнай літаратуры: матэрыялы Міжнар. навуц. канф. да 120-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча (Мінск, 25–26 лістап. 2011 г.) / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літаратуры; [рэдкал.: А. А. Манкевіч (уклад.) і інш.]. – Мінск, 2011. – С. 100–104.
22. Міклашэўскі, Я. Вершы / Я. Міклашэўскі // Маладосць. – 2000. – № 2. – С. 190–206.
23. Пракаповіч, І. «Мой Храм – Беларусь...»: [вершы] / І. Пракаповіч // Род. слова. – 1992. – № 11. – С. 74–75.
24. Буланда, В. Мне не жыць без цябе...: вершы / В. Буланда. – Барысаў: [б. в.], 1997. – 110 с.
25. Арашонак, А. [Вершы] / А. Арашонак // Першацвет. – 2001. – № 11. – С. 45.
26. Инь и ян [Электронный ресурс] // Википедия. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Инь_и_ян. – Дата доступа: 25.12.2022.
27. Дубянецкі, Э. Душы маёй няскончаны палёт: кніга паэзіі / Э. Дубянецкі. – Мінск: Кнігазбор, 2011. – 124 с.
28. Мінскевіч, С. Адвечныя рэчытатыў: [вершы] / С. Мінскевіч // Дзеяслоў. – 2013. – № 2 (63). – С. 152–157.
29. Лебедзеў, У. Несціханае рэха: зб. паэзіі / У. Лебедзеў. – Брэст: Альтэрнатыва, 2013. – 75 с.
30. Палынскі, А. [Рубаі] [Электронны рэсурс] / А. Палынскі. – Рэжым доступу: <https://www.facebook.com/profile.php?id=1504090002>. – Дата доступу: 10.03.2023.
31. Чарказян, Г. Чаргаві / Г. Чарказян; пер. з курд. М. Мятліцкага // Полымя. – 2007. – № 6. – С. 100–113.
32. Барадулін, Р. Вершатэрапія / Р. Барадулін // Дзеяслоў. – 2013. – № 2 (63). – С. 5–20.
33. Барадулін, Р. Халодная памяць вады / Р. Барадулін. – Мінск: Рым.-Катал. парафія св. Сымона і св. Алены, 2010. – 497 с.
34. Барадулін, Р. Карані цішыні...: [вершы] / Р. Барадулін // Дзеяслоў. – 2012. – № 1 (56). – С. 5–18.
35. Барадулін, Р. Шляхам бульбы: [вершы] / Р. Барадулін // Дзеяслоў. – 2013. – № 6 (67). – С. 5–15.
36. Марозаў, З. І жаўранка накіюрн у паднябессі...: вершы, санеты, вянкi санетаў / З. Марозаў. – Мінск: Чатыры чвэрці, 2021. – 187 с.

References

1. Ragoisha V. P. *Verse. Poetry: an encyclopedic guide*. Minsk, Belaruskaya Entsiklapedyya Publ., 2020. 471 p. (in Belarusian).
2. Kvyatkovskii A. P. *Poetic dictionary*. Moscow, Sovetskaya Entsiklopediya Publ., 1966. 375 p. (in Russian).
3. Ruba'i. *Wikipedia*. Available at: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ruba%CA%BFi> (accessed 22.12.2022).
4. *Poetry of the East*. Moscow, Slovo Publ., 2010. 645 p. (in Russian).
5. Gubaidulina S. A. "Rubaiyat". *Musical seasons*. Available at: <https://musicseasons.org/sofiya-asgatovna-gubajdulina-rubajyat/> (accessed 20.12.2022) (in Russian).
6. Sadokhin A. P. *Culturology: theory and history of culture*. Moscow, Eksmo Publ., 2007. 623 p. (in Russian).
7. Braginskii I., Komissarov D. *Persian literature*. Moscow, Publishing house of East literature, 1963. 213 p. (in Russian).
8. Ragoisha V. P., Ken'ka M. P., Marozava T. A. *Introduction to literary studies. Part 2. Poetics. Theory of literary research process*. Minsk, Belarusian State University, 2012. 239 p. (in Belarusian).

9. Dvoryankov N. A. Strophic poetry Pashto. *Problemy vostochnogo stikhoslozheniya: sbornik statei* [Problems of Eastern versification: collection articles]. Moscow, 1973, pp. 25–29 (in Russian).
10. Khayyam O. *Rubai*. Minsk, Mastatskaya litaratura Publ., 1989. 94 p. (in Belarusian).
11. Khayyam O. *Selected Rubai*. Minsk, Zmitser Kolas Publ., 2016. 88 p. (in Belarusian).
12. Khayyam O. *Selected pages*. Minsk, Zvyazda Publ., 2022. 287 p. (in Belarusian).
13. Khayyam O. “The world is in you, there is nothing around you”: [Rubai]. *Litaratura i mastatstva* [Literature and Arts], 2021, May 21, no. 20, p. 10 (in Belarusian).
14. Bagdanovich M. *Complete collection of works. Vol. 1. Poems, poems, translations, legacies, rough drafts*. Minsk, Navuka i tekhnika Publ., 1991. 752 p. (in Belarusian).
15. Tank M. *Collection of works. Vol. 5*. Minsk, Belaruskaya navuka Publ., 2008. 454 p. (in Belarusian).
16. Baradulin R. *Collection of works. Vol. 3. Poems. Verses*. Minsk, Mastatskaya litaratura Publ., 1999. 335 p. (in Belarusian).
17. Luzhanin M. *Body composition. Vol. 3. Underlying lows; Verses 1966–1973; How the new world was born; Report with a fish on a chain*. Minsk, Mastatskaya litaratura Publ., 1981. 511 p. (in Belarusian).
18. Yanishchyts Ya. *Evening day: lyrics*. Minsk, Mastatskaya litaratura Publ., 1974. 78 p. (in Belarusian).
19. Krupen’ka Ya. *Jubilee pancakes: humor and satire*. Minsk, Mastatskaya litaratura Publ., 1984. 55 p. (in Belarusian).
20. Fedatsova T. M. Mastering Belarusian versification of solid verse forms: rubai. *Mizhnarodnyya Shamyakinskiya chytanni «Pis’mennik – Asoba – Chas»: materyyaly II Mizhnarodnai navukova-praktychnai kanferentsyi, Mazyr, 20–21 kастрыchnika 2011 g.* [International Shamyakin’s readings “Writer – Person – Time”: materials II International science and practice conference, Mazyr, October 20–21, 2011]. Mazyr, 2011, pp. 101–106 (in Belarusian).
21. Gouzich I. M. Eastern verse form of rubai in the work of M. Bogdanovich and poetry of the second half of the 20th century. *Tvorchasts’ Maksima Bagdanovicha u kantekestse susvetnai litaratury: materyyaly Mizhnarodnai navukovai kanferentsyi da 120-goddzya z dnya naradzhennya Maksima Bagdanovicha (Minsk, 25–26 listapada 2011 g.)* [Creativity of Maxim Bogdanovich in the context of world literature: materials International of science conference to the 120th anniversary of the birth of Maxim Bogdanovich (Minsk, November 25–26, 2011)]. Minsk, 2011, pp. 100–104 (in Belarusian).
22. Miklasheuski Ya. Verses. *Maladosts’* [Early], 2000, no. 2, pp. 190–206 (in Belarusian).
23. Prakaповich I. “My Temple – Belarus...”: poems. *Rodnae slova* [Native Word], 1992, no. 11, pp. 74–75 (in Belarusian).
24. Bulanda V. *I can’t live without you...: poems*. Borisov, 1997. 110 p. (in Belarusian).
25. Arashonak A. [Poems]. *Pershatsvet* [Primrose], 2001, no. 11, p. 45 (in Belarusian).
26. Yin and yang. *WikipediA*. Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Yin_and_yang (accessed 25.12.2022).
27. Dubyanetski E. *My soul’s unfinished flight: a book of poetry*. Minsk, Knigazbor Publ., 2011. 124 p. (in Belarusian).
28. Minskevich S. Eternal recitative: [poems]. *Dzieyaslou* [Verb], 2013, no. 2 (63), pp. 152–157 (in Belarusian).
29. Lebedzeu U. *Unquenchable echo: a collection of poetry*. Brest, Al’ternativa Publ., 2013. 75 p. (in Belarusian).
30. Palynski A. *Rubai*. Available at: <https://www.facebook.com/profile.php?id=1504090002> (accessed 10.03.2023) (in Belarusian).
31. Charkazyan G. Chargavi: translate from Kurdish. *Polymya* [Flame], 2007, no. 6, pp. 100–113 (in Belarusian).
32. Baradulin R. Poethrapy. *Dzieyaslou* [Verb], 2013, no. 2 (63), pp. 5–20 (in Belarusian).
33. Baradulin R. *Cold memory of water*. Minsk, Roman Catholic parish of St. Simon and St. Elena, 2010. 497 p. (in Belarusian).
34. Baradulin R. The roots of silence...: poems. *Dzieyaslou* [Verb], 2012, no. 1 (56), pp. 5–18 (in Belarusian).
35. Baradulin R. By potato: poems. *Dzieyaslou* [Verb], 2013, no. 6 (67), pp. 5–15 (in Belarusian).
36. Marozau Z. *And a lark nocturne in heaven...: poems, sonnets, wreaths of sonnets*. Minsk, Chatry chvertsi Publ., 2021. 187 p. (in Belarusian).

Информация об авторе

Борисюк Татьяна Петровна – научный сотрудник. Центр исследований белорусской культуры, языка и литературы, Национальная академия наук Беларуси (ул. Сурганова, 1, корп. 2, 220072, Минск, Республика Беларусь). E-mail: btp@tut.by. <https://orcid.org/0000-0002-5285-5735>

Information about the author

Tatsiana P. Barysyuk – Researcher. Center for the Belarusian Culture, Language and Literature researches of the National Academy of Sciences of Belarus (1 Surganov Str., Bldg 2, Minsk 220072, Belarus). E-mail: btp@tut.by. <https://orcid.org/0000-0002-5285-5735>